

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜR TURİZMİ: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ¹¹

*Dilek Şahin¹²
Yusuf Alper Baştürk¹³*

ÖZET

Turizm, dünyada en hızlı gelişen hizmet sektörünün başında gelmektedir. Ulaşım, iletişim ve teknolojiadaki gelişmeler, turizm sektörünün gelişimini hızlandırarak turizmin çeşitlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu turizm çeşitlerinden birisi de kültür turizmidir. Kültür turizmi, insanların kendi kültürlerini veya başka kültürleri, kültürel değerlerini, kültürel miraslarını ve tarihsel değerlerini ziyaret etmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Kültür turizmi beraberinde kültürel değerlerin ve tarihi yapıların, yapılan ziyaretlerin sonucunda kültürel tahribatını da beraberinde getirmektedir. Bu turizm faaliyetleri sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri en aza indirmek bütün ülkelerin en temel isteğidir. Bu değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması, sürdürülebilirlik anlayışının oluşturulması ile mümkündür. Bu bağlamda; bu çalışmada Sivas'ın kültür turizmi kapsamında yer alan kültürel değerleri hakkında bilgi verilerek, bu değerlerin gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlayacak sürdürülebilir ilkelere uygun bir şekilde kullanımına ve kültür turizmi faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlayacak önerilerden oluşmaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda, Sivas ilinin sahip olduğu kültürel değerlerin turizm hizmeti kapasitesi açısından öneminin az olduğu ve kültürel değerlerin Sivas turizmine kazandırılması gerektiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilirlik, Kültür Turizmi, Sivas İli.*

SUSTAINABLE CULTURE TOURISM: THE CASE OF SİVAS PROVINCE

ABSTRACT

Tourism is the fastest growing service industry in the world. Improvements in transportation, communication and technology are helping to diversify tourism by acce-

¹¹ Bu çalışma 27-30 Eylül 2018 tarihinde 2. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresine sunulmuş ve genişletilmiş halidir.

¹² Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, dilek58sahin@hotmail.com.

¹³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Turizmi İşletmeciliği ABD, yusufalperbasturk@hotmail.com (Sorumlu Yazar).

lerating the development of the tourism industry. Cultural tourism is the one of varieties. Cultural tourism has emerged when people begin to visit their own cultures or other cultures, cultural values, cultural heritage and historical values. Visits to cultural assets and historical buildings can bring about destructions. It is the most basic desire of all countries of the world is to reduce these negative effects. Protecting these values and transferring them to future generations is possible through the creation of an understanding of sustainability. Protecting these values and transferring them to next generations is possible through the creation of an understanding of sustainability. In this context; this study consists of proposals that will provide information about the cultural values of Sivas in the context of cultural tourism and enable them to be used in accordance with sustainable principles that will provide these values to next generations and to be evaluated within the context of cultural tourism activities. As a result of the evaluation, it has been seen that the cultural values of Sivas province are less important in terms of tourism and cultural values should be brought to Sivas province tourism.

Keywords: *Sustainability, Cultural Tourism, Sivas Province.*

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir turizmin gerek ekonomik gelişme gerekse çevresel kaynakların korunması ve yerel halkın sosyal fayda elde etmesi açısından bir denge unsuru olduğu söylenebilir. Bu bağlamda; sürdürülebilir turizm politikaları ve planları ile birlikte günümüzde elde edilen faydanın gelecekte de devam etmesi amaçlanmaktadır. Sürdürülebilir turizm sayesinde bir yandan doğal ve kültürel varlıklar korunurken diğer yandan bölgede ekonomik ve sosyal gelişim sağlanmaktadır. Sürdürülebilir turizm ile birlikte turistik destinasyonlar meydana gelen ekonomik canlılık iş çeşitliliğinin artarak yerel halkın çalışma şartlarında ve gelirlerinde iyileşmeleri de beraberinde getirecektir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde önemli destinasyonlarından biri olan Sivas ilin sahip olduğu kültürel varlıklarının gelecek kuşaklara aktarılması amacı ile yapılması gereken planlara ve politikalara rehberlik etmektir. Bu çalışma ile Sivas ili için yapılan çalışmalara güncel bir katkı sağlamak, alternatif bir turizm kültürü olarak kültür turizminin öneminin vurgulanması ve Sivas'ın yakın çevresiyle birlikte bir turizm bölgesi olarak gelişimine katkı sağlayacak teorik bir çerçeve oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda; çalışmada önce sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm kavramları açıklanmıştır. Daha sonra kültür turizmi ve Sivas ilinin kültürel değerleri ele alınmıştır. Son olarak Sivas ilin SWOT analizine yer verilmiştir.

2. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Kalkınma

Birleşmiş Milletler tarafından 1972 yılında Stockholm'de (İsveç) düzenlenen "İnsanın Çevresi" (UNCHE: United Nations Conference on the Human Environment) konulu konferansa kadar sürdürülebilirlik kavramının öneminin yeterince anlaşılmadığı görül-

mektedir. Konferansta “Çevre kalitesi için insan yerleşimlerinin planlanması ve yönetimi, doğal kaynakların yönetiminin çevresel yönleri, uluslararası anlamda çevre kirliliğine neden olan maddelerin belirlenmesi ve kontrolü, çevresel sorunların eğitim, bilgi, sosyal ve kültürel yönleri ve gelişim ve çevre konuları görüşülmüş ve bu konular hakkında önerilerde bulunulmuştur (İnsanın Çevresi Raporu 1972: 1–33). Bununla birlikte, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca yayınlanan “Our Common Future Report” (Ortak Geleceğimiz Raporu) veya (Brundtland Raporu) ile birlikte sürdürülebilirlik kavramı tekrar şekillenmiştir. 1987 yılında yayınlanan raporda sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilir kalkınma hakkında, “İnsanlık, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşıladığından emin olmak için kalkınmayı sürdürülebilir hale getirme yeteneğine sahiptir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı sınırları ima etmekte ancak sınır olarak belirtilenler, mevcut teknoloji ve sosyal organizasyonun çevresel kaynaklara ve biyosferin insan faaliyetlerinin etkilerini soğurma kabiliyetine dayattığı sınırlamalardır. Teknoloji ve sosyal organizasyon, yeni bir ekonomik büyüme çağı yaratmak için hem yönetilebilir hem de geliştirilebilir. Sürdürülebilir küresel kalkınma, daha varlıklı olanların, gezegenin ekolojik araçları içinde yaşam tarzlarını benimsemelerini (örneğin, enerji kullanımında) gerektirir. Ayrıca, hızla büyüyen nüfuslar, kaynaklar üzerindeki baskıyı artırabilir ve yaşam standartlarındaki herhangi bir artışı yavaşlatabilir; bu nedenle sürdürülebilir kalkınma ancak nüfus büyüklüğü ve büyümenin ekosistemin değişen üretici potansiyeline uygun olması durumunda takip edilebilir. Sürdürülebilir kalkınma sabit bir uyum durumu değil, mevcut ihtiyaçlara ek olarak kaynakların sömürsünün, yatırımların yönünün, teknolojik gelişmenin yönlendirilmesinin ve kurumsal değişimin geleceğe uygun hale getirildiği bir değişim sürecidir” ifadelerine yer verilmiştir (Brundtland Raporu: 1987: 15).

Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışından 20 yıl sonra 1992 yılında Rio de Janeiro’da (Brezilya) “Çevre ve Kalkınma” (UNCED: United Nations Conference on Environment and Development) konulu konferans yapılmış “Gündem 21” (Agenda 21) adı altında bir rapor yayınlanmıştır. Dört bölümden oluşan raporun birinci bölümünde “sosyal ve ekonomik boyutlar”, ikinci bölümde “kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi”, üçüncü bölümde “önemli toplulukların rolünün güçlendirilmesi” ve son bölümde de “uygulama alanları’na yer verilmiştir. Özetle bu raporda “İnsanlık, tarihin belirleyici bir anında durmaktadır. Uluslararası ve içindeki yoksulluk, açlık, bozulan sağlık ve okuryazarlığın kötüleşmesi ve sağlığımızla ilişkili ekosistemlerin devam eden bozulmaları ile birlikte ülkeler arasındaki eşitsizliklerin sürmesi ile karşı karşıyayız. Bununla birlikte, çevre ve kalkınma kaygılarının entegrasyonu ve bunlara daha fazla dikkat edilmesi, temel ihtiyaçların karşılanmasına, herkes için daha iyi yaşam standartlarına, daha iyi korunan ve yönetilen ekosistemlere ve daha güvenli, daha mutlu bir geleceğe yol açacaktır. Hiçbir millet bunu kendi başına başaramaz; ama birlikte sürdürülebilir kalkınma için küresel bir ortaklık içinde olabiliriz. Gündem 21, günümüzün acil sorunlarını ele almakta ve

aynı zamanda dünyayı gelecek yüzyılın zorlukları için hazırlanmayı hedeflemektedir.” İfadelerine yer verilmiştir. (Agenda 21 Raporu 1992: 3)

2000 yılında New York'ta (A.B.D) “Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi” (United Nations Millennium in New York) konferansı düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletlerin yayınladığı raporda uluslararası ilişkilerde temel olarak altı konunun üzerinde durulmuş ve bu konulardaki alınan kararlar açıklanmıştır.

Özgürlük; Erkekler ve kadınlar, hayatlarını idame ettirme ve çocuklarını açlık, şiddet, baskı veya adaletsizlik korkusundan uzak, onurlu bir şekilde yaşama hakkına sahiptir. Halkın iradesine dayalı demokratik ve katılımcı yönetim bu hakları garanti eder. Eşitlik; Hiçbir birey ve hiçbir millet, kalkınmadan yararlanma fırsatını reddetmemelidir. Kadın ve erkeklerin eşit hakları ve fırsatları güvence altına alınmalıdır. Dayanışma; Küresel zorluklar, maliyetleri ve yükleri, eşitlik ve sosyal adalet temel ilkelerine uygun olarak adil bir şekilde dağıtacak şekilde yönetilmelidir. Zarar gören ya da en az yarar sağlayan insanlar en çok yararlananlardan yardım isterler. Hoşgörü; İnsanoğlu, tüm inanç, kültür ve dil çeşitliliğine saygı duymalıdır. Toplumların içindeki ve arasındaki farklılıklar korkutulmamalı veya baskı altına alınmamalıdır ve de insanlığın kıymetli varlığı olarak bilinmelidir. Tüm uygarlıklar arasında bir barış ve diyalog kültürü aktif olarak desteklenmelidir. Doğaya saygı; Sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak tüm canlı türleri ve doğal kaynakların yönetiminde sağduyu gösterilmelidir. Sadece bu yolla bize doğa tarafından sağlanan ölçülemez zenginlikler, nesiller boyu korunabilir ve aktarılabilir. Mevcut sürdürülemez üretim ve tüketim kalıpları, gelecekteki refahımızın ve nesillerimizin çıkarları doğrultusunda değiştirilmelidir. Ortak sorumluluk; Dünya çapında ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlerin yönetilmesinde sorumluluk, dünya ülkeleri arasında paylaşılmalı ve çok uluslu olarak uygulanmalıdır. Dünyanın en evrensel ve en temsilci örgütü olarak, Birleşmiş Milletler merkezi rolü oynamalıdır. (Birleşmiş Milletler Milenyum Bildirisi 2000: 1)

2002 yılında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde Birleşmiş Milletler tarafından “Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi” (World Summit on Sustainable Development) düzenlenmiş ve sürdürülebilir kalkınma ile alakalı “Johannesburg Bildirisi” yayımlanmıştır. Bildiride “Otuz yıl önce, Stockholm'de, çevresel bozulma sorununa cevap vermek için acil ihtiyaç üzerinde buluştuk. On yıl önce Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, çevre ve sosyal ve ekonomik kalkınmanın korunmasının, Rio İlkelerine dayanan sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturduğuna karar verdik. Böyle bir gelişime ulaşmak için, taahhüdümüzü tekrar teyit ettiğimiz “Gündem 21” ve “Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu” adlı küresel programı kabul ettik. Rio Konferansı sürdürülebilir kalkınma için yeni bir gündem oluşturan önemli bir kilometre taşıydı. Johannesburg Zirvesi'nde, sürdürülebilir kalkınma vizyonuna saygılı ve uygulayan bir dünyaya yönelik ortak bir yol için yapıcı bir arayış içinde, zengin bir halk kitlesini ve görüşlerini bir araya getirmeyi başardık. Johannesburg Zirvesi ayrıca, geze-

genimizin tüm halkları arasında küresel bir fikir birliği ve ortaklığa ulaşılması yönünde önemli ilerlemeler kaydedildiğini de doğruladı” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca, farklılıklarımızın sürdürülebilir kalkınmanın ortak amacının gerçekleştirilmesinde kullanılması, dayanışma, biyoçeşitliliğin korunması, yeterli barınma, sağlık ve gıda gibi temel ihtiyaçlara erişimin artırılması, eğitim ve öğretimin sürdürülebilirliği, cinsiyet eşitliği, yoksulluk gibi konuların çözüme kavuşturulması için kararlar alınmış ve sürdürülebilir kalkınmanın uzun vadeli bir bakış açısı ve geniş katılım gerektirdiği savunulmuştur (Johannesburg Bildirisi Konferans Kararları 2002: 2–3).

1992 yılında Rio de Janeiro (Brezilya) yapılan “Çevre ve Kalkınma” (UNCED: United Nations Conference on Environment and Development) konferansından 20 yıl sonra 2012 yılında yine Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde Birleşmiş Milletler tarafından “Sürdürülebilir Kalkınma” (Rio+20 United Nations Conference on Sustainable Development) konferansı düzenlenmiştir. Bildiride 2012–2022 yıllarını kapsayan kararlar alınmıştır. 10 yıllık çerçeve, ortak bir vizyonu onaylamalıdır. Bunlar; hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir tüketim ve üretim yaklaşımının desteklenmesi ve özellikle kazan-kazan çözümleri ile ekosistemlerin taşıma kapasitesi içinde sosyal ve ekonomik kalkınmaya doğru hızlı bir ilerleme kaydetme fırsatı, ilgili tüm paydaşların bilgi ve araçları paylaşmalarını sağlamak ve Marakeş Süreci “Marrakech Process” (Marakeş Süreci Johannesburg bildirgesi sonucunda alınan 2003 yılında Fas’ın Marakeş şehrinde yapılan “Sürdürülebilir Tüketim ve Üretimde Marakeş Süreci” (Marrakech Process on Sustainable Consumption and Production) 10 yıllık süreyi kapsayan programa verilen isimdir.) dahil olmak üzere çeşitli bölgelerde tespit edilen en iyi uygulamaları öğrenmek ve paylaşmak ve bu konuda gelişmekte olan ülkelere yardım etme ihtiyacının farkında olmak, özellikle gençler arasında, okul-sistem eğitimine özellikle odaklanarak, resmi ve örgün eğitim programlarında sürdürülebilir tüketim ve üretim için eğitimi entegre ederek, farkındalığı artırmak, gelişmekte olan ülkeler için teknik yardım, eğitim, finansman, teknoloji ve kapasite geliştirmeye erişimin kolaylaştırılması, bilim ve politika bilgi tabanını ve ilgili uluslararası bilim politikası mekanizmalarını kullanmak, gelişmekte olan ülkelerin bilimsel ve teknolojik kapasitelerini güçlendirmek için daha sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerine yönelme çabalarının desteklenmesi, Sürdürülebilir tüketim ve üretime, özellikle çevresel ve sosyal etkiye sahip sektörler, kurumsal çevre ve sosyal sorumluluk dahil olmak üzere, özel sektörün katılımını teşvik etmeye çalışmak, geleneksel bilginin tanınmasını artırırken, yenilikleri ve yeni fikirleri teşvik etmek, 3R konseptini (“reduce, reuse and recycle; azaltmak, yeniden kullanmak ve geri dönüşüm”), diğerlerinin yanı sıra, yeni ürünlere alternatif olarak onarım ve bakım çalışmalarının desteklenmesi yoluyla teşvik etmek, programların uygulanmasında, mevcut tüketim modellerinin temel nedenleri hakkında uygun bilgileri ve özellikle de istihdam ve yoksulluk üzerindeki etkileriyle ilgili olarak sürdürülebilir tüketim ve üretimin uygulanmasıyla ilgili maliyet ve faydaları göz önünde bulundurmak ve sürdürülebilir tüketim ve üretime geçişi hızlandıran başarılı

ulusal, bölgesel ve uluslararası inisiyatiflere uluslararası ilgi uyandırmak, örneğin, teknolojinin aktarılmasını teşvik eden girişimlerin, karşılıklı olarak kabul edilmiş şartlar dahil, 10 yıllık çerçeveye aktif katılım için bir teşvik olarak, ilerleme raporlarındaki başarıları vurgulamak gibi kararlar alınmıştır (Rio+20 Bildirisi Konferans Kararları 2012: 2–5)

2015 yılında Birleşmiş Milletler New York'ta (A.B.D) tarafından “Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi” (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) konferansı düzenlemiştir. Hizmet verdiğimiz halklar adına, kapsamlı, geniş kapsamlı ve insan merkezli bir dizi evrensel ve dönüştürücü hedefler hakkında tarihi bir karar aldık. Bu gündemin 2030 yılına kadar tam olarak uygulanması için yorulmak bilmeden çalışmayı taahhüt ediyoruz. Yoksulluğun tüm biçimlerinde ve boyutlarında ortadan kaldırılmasının, en büyük küresel zorluk ve sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu kabul ediyoruz. Sürdürülebilir kalkınmayı üç boyutta –ekonomik, sosyal ve çevresel– dengeli ve entegre bir şekilde gerçekleştirmeye kararlıyız. Ayrıca Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin kazanımlarını inşa edeceğiz ve bitmemiş işlerini ele almaya çalışacağız. 2015 ve 2030 arasında, her yerde yoksulluğu ve açlığı sona erdirmek; ülkeler içinde ve ülkeler arasında eşitsizlikler ile mücadele etmeyi; barışçıl, adil ve kapsayıcı toplumlar kurmayı; insan haklarını korumayı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini, kadınların ve kızların güçlendirilmesini teşvik etmeyi; dünyanın ve doğal kaynaklarının kalıcı korunmasını sağlamayı hedefliyoruz. Aynı zamanda, farklı ulusal kalkınma ve kapasiteleri dikkate alarak, sürdürülebilir, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme, ortak refah ve herkes için iyi çalışma koşulları yaratmayı da hedefliyoruz. Amaçlar ve hedefler, en yoksul ve en savunmasız olanların seslerine özel bir dikkat göstermiş olan, iki yıl süren yoğun halkın katılımı, sivil toplum ve dünyadaki diğer paydaşlarla olan ilişkisinin sonucudur. Bu danışma, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Genel Kurulu Açık Çalışma Grubu ve Genel Sekreterin Aralık 2014'te bir sentez raporu sunduğu Birleşmiş Milletler tarafından yapılan değerli çalışmaları içermektedir. Bugün 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini, entegre ve bölünmez olan 169 hedefle açıklıyoruz. Daha önce hiçbir zaman dünya liderleri ortak eylem sözü vermemiş ve böyle geniş ve evrensel bir politika gündeminde çaba göstermemiştir. Sürdürülebilir kalkınma yolunda bir araya geliyoruz, hep birlikte küresel kalkınmanın peşinde koşuyoruz ve tüm ülkelere ve dünyanın her yerine büyük kazançlar sağlayabilecek “kazan-kazan” iş birliğine gidiyoruz. Her devletin tüm zenginlikleri, doğal kaynakları ve ekonomik faaliyeti üzerinde tam daimî egemenliğe sahip olduğunu ve serbestçe kullanacağını teyit ederiz. Gündemi, bugünün nesli ve gelecek nesiller için herkesin yararına olacak şekilde uygulayacağız. Bunu yaparken, uluslararası hukuka olan bağlılığımızı yeniden teyit ediyoruz ve Gündemin, uluslararası hukuk uyarınca Devletlerin hak ve yükümlülükleri ile tutarlı bir şekilde uygulanacağını vurguluyoruz. Kararlaştırılan 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi aşağıdaki şekilde dir; (Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi 2015: 3–14).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:

- Hedef 1: Yoksulluğu her yerde sona erdirmek,
- Hedef 2: Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliği ve daha iyi beslenme elde etmek ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek,
- Hedef 3: Sağlıklı bir hayatı ve her yaşta insanlar için esenlik sağlamak,
- Hedef 4: Kapsayıcı ve eşit kalitede kaliteli eğitimi sağlamak ve herkes için hayat boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmek,
- Hedef 5: Cinsiyet eşitliğini sağlamak, tüm kadınları ve kızları güçlendirmek,
- Hedef 6: Tümüle su ve sanitasyonun mevcudiyetini ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak
- Hedef 7: Herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişim sağlamak,
- Hedef 8: Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve verimli istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri desteklemek,
- Hedef 9: Aksaklığa dayanıklı altyapı oluşturmak, sürdürülebilir sanayileşmeyi ve inovasyonu teşvik etmek,
- Hedef 10: Ülkeler içinde ve ülkeler arasında eşitsizliği azaltmak,
- Hedef 11: Şehirleri ve yerleşim yerlerini, kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek,
- Hedef 12: Sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerini sağlamak,
- Hedef 13: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele etmek için acil eylem planı hazırlamak,
- Hedef 14: Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmak,
- Hedef 15: Karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumak, geri dönüştürmek ve teşvik etmek, ormanları sürdürülebilir bir şekilde yönetmek, çölleşmeye mücadele etmek, arazi bozulmasını durdurmak ve düzeltmeye çalışmak ve biyoçeşitlilik kaybını durdurmak,
- Hedef 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, herkes için adalete erişim sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar kurmak,
- Hedef 17: Uygulama araçlarını güçlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı yeniden canlandırmak.

Sürdürülebilir kalkınma genel olarak ekonomik, sosyal ve çevresel olarak üç unsurda ele alınmıştır. Her bakış açısı, kendi farklı itici güçleri ve hedefleri olan bir alana (ve sisteme) karşılık gelir. Ekonomi, esas olarak mal ve hizmet tüketimindeki artışlarla insan refahını iyileştirmeye yöneliktir. Çevresel alan, ekolojik sistemlerin bütünlüğü ve esnekliğinin korunmasına odaklanır. Sosyal alan, insan ilişkilerinin zenginleşmesini, bi-

reysel ve grup arzularının başarılmasını, değer ve kurumların güçlendirilmesini vurgular. Sosyo-kültürel ve ekolojik sürdürülebilirlik arasındaki bağlantılar, insan toplulukları ve ekolojik sistemler arasındaki benzerlikler, biyolojik çeşitlilik ve kültürel çeşitlilik arasındaki paralellikler aracılığıyla ortaya çıkar. Daha uzun vadede, daha büyük, daha karmaşık bir uyarılma sistemi içinde sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemlerin birlikte geliştirilmesi kavramı, sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli unsurlarının uyumlu bir şekilde bütünleştirilme ve uzlaştırmak ile mümkündür. (Munasinghe, 2004: 1)

Şekil 1: Sürdürülebilir Kalkınmanın Unsurları (Munasinghe, 2004: 2)

Sosyal, ekonomik ve çevresel unsurların ayrı ayrı incelenmesinden sonra (Harris 2000: 18) tarafından maddelerle açıklanmaya çalışılmıştır.

- Orijinal kalkınma fikri geleneksel toplumdaki modern kitle tüketim toplumuna doğru bir ilerleyişe dayanmaktaydı. Bu çerçevede, ekonomik büyümenin desteklenmesi ve temel ihtiyaçların adil bir şekilde sağlanması arasında bir gerilim yarattı. Son yarım yüzyılda kalkınma, adaletsiz olmaya ve olumsuz çevresel etkileri artmaya devam etmektedir.
- Sürdürülebilir kalkınma kavramı, sağlıklı bir ekonomik temel oluştururken; sosyal eşitsizlikleri ve çevresel zararları gidermelidir.
- Sürdürülebilir ekonomik üretim ve nesiller arası eşitlik için doğal sermayenin korunması şarttır. Piyasa mekanizmaları doğal sermayeyi korumak için etkin bir şekilde faaliyet göstermez, ancak onu tüketme ve küçültme eğilimindedir.
- Ekolojik açıdan bakıldığında hem nüfus hem de toplam kaynak talebi belirli bir ölçekte sınırlandırılmalı ve ekosistemlerin bütünlüğü ve tür çeşitliliği korunmalıdır.
- Sosyal eşitlik, temel sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının yerine getirilmesi ve katılımcı demokrasi, kalkınmanın önemli unsurlarıdır ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilişkilidir.

3. Sürdürülebilir Turizm

Turizm sektörünün günümüz insanları için taşıdığı önemin büyüklüğünün tartışılmasına gerek yoktur. Bu sektörün uluslararası pazardaki niteliksel değişimlerden yani demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi gelişmelerden ve teknolojik değişikliklerden etkilenmesi sektörle ilgili stratejilerin oluşturulmasında önemli rol oynayacaktır. Örneğin; bu faktörleri ve bu faktörlerle sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin ortaya konulması, ülkemizdeki turizm işletmeleri ve genelde de hükümetlerin turizm politikalarını oluşturmalarında ciddiyetle üzerinde durulması gereken bir konudur. Çağdaş ekonomilerde büyüme ve gelişme anlayışında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramına daha geniş kapsamlı bir anlam kazandırılması turizm sektörünün incelenmesi ile mümkündür. Turizm sektörü açısından doğal kaynakların yanı sıra sosyo-kültürel varlıkların da sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Yavuz ve Zığındere 2000: 330)

Sürdürülebilir turizm uygulamaları, ekolojik, kültürel, sosyal, ekonomik, kurumsal ve estetik boyutta birçok maddesel yürütme politikaları izlemektedir. Adı geçen politikalar doğrultusunda 1980'li yılları etkisi altına alan deniz-güneş ikilisine bağlı kitle turizmi talebi üzerinde fayda-maliyet açısından yapılan tartışmalar turizmin gelişiminde yeni arayışlara yol açmıştır. Bu gelişmelerle 1980'li yılların sonlarına doğru sürdürülebilir turizm kavramını ve turizmin bu anlamda çeşitlendirilmesi (yat, macera-spor, kış, kültür, yayla, tarımsal, ekolojik, termal vb.), politikalarını gündeme taşımıştır. Kalkınma ve bölgesel gelişmede turizm, çevre ve doğal kaynaklarla olan sıkı ilişkisi nedeniyle kalkınma ve çevre çelişkinin uyumluluğa dönüştürülmesi konusunda son derecede önemli bir sektördür. Bu bağlamda; çevre ve ekonomi ile turizmi gittikçe artan bir önemle birbirlerinin parçası olarak geliştirmek, çevre kalitesini sürdürmek, kalkınmayı eşitlemek temel hedeflerini içeren sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplumsal sorumluluk, ekonomik verimlilik ve ekolojik duyarlılığı içermektedir (Beyhan ve Ünügür 2005: 2). Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm ekonomik gelişme, çevresel kaynakların korunması, yerel halkın ve turistlerin tatmini konusunda bir denge unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir turizmin en belirgin özelliği hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanarak ekonomik kaynak olarak kullanılan turistik çekiciliklerin zenginleştirilip korunmasıdır.

1990'lı yılların başlarında, sürdürülebilir turizm terimi, potansiyel açıdan alternatif turizmin en temel biçimlerinden olan kentsel ve tatil turizminin ortaya çıkmasına kadar uzanabilen, koşullara bağlı olarak istenilen ve (teorik olarak) bilimsel açıdan sonuçları tanımlamak için akademisyenler ve uygulayıcılar arasında güncellik kazandı. Ancak, 1980'li yılların sonlarında kavramı popüler hale getiren Çevre Koruma ve Kalkınma Komisyonu'nun (Komisyonun Başkanlığı'ndan sonra Brundtland Raporu olarak bilinen) raporu, sürdürülebilir kalkınmayı, içinde bulunduğumuz zamanda gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme "ihtiyaçlara cevap verecek gelişme" olarak tanımladı (Weaver 2005: 26-27).

Sürdürülebilir turizm, belirli bir sayıdaki ziyaretçinin ve ziyaretçi türünün bir kombinasyonunu, belirli bir hedefte faaliyetlerinin toplu etkisini, hizmet işletmelerinin eylemleriyle birlikte gerçekleştirmek anlamına gelir, bu durum faaliyetlerin gerçekleştiği ortamın kalitesine zarar vermeden tahmin edilebilir bir gelecekte devam edebilir. Turizmdeki bütün olgular için çevre; peyzaj, hava, deniz suyu, tatlı su, flora ve fauna gibi doğal kaynakların niteliği ve içsel değere sahip olduğu ve korunmaya değer olduğu düşünülen yapı ve kültürel kaynakların kalitesi anlamına gelir. Turizm için sürdürülebilirlik, bir hedefin ziyaretçi kullanımının toplu hacminin ve hizmet işletmelerinin ilgili faaliyetlerinin ve etkilerinin, yerel olarak mevcut olan yenilenebilir kaynakların çevreyi korumak için yetersiz kaldığı durumlarda yönetilmesini gerektirmektedir (Middleton ve Hawkins 1998: 10).

Sürdürülebilir turizm geliştirme rehberleri ve yönetim uygulamaları, kitle turizmi ve çeşitli niş turizm segmentleri dahil olmak üzere her türlü destinasyonda tüm turizm türlerine uygulanabilir. Sürdürülebilirlik ilkeleri, turizm gelişiminin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel yönlerine atıfta bulunur ve uzun vadeli sürdürülebilirliğini garanti altına almak için bu üç boyut arasında uygun bir denge kurulmalıdır. Böylece; (UNEP ve UNWTO 2005: 23)

1. Turizm gelişiminde önemli bir unsur olan çevresel kaynakların optimum kullanımını sağlayın, temel ekolojik süreçleri korunmalı ve doğal kaynakların ve biyoçeşitliliğin korunmasına yardımcı olunmalı.
2. Ev sahibi toplulukların sosyo-kültürel özgünlüğüne saygı gösterilmeli, onların yerleşik ve yaşayan kültürel mirasını ve geleneksel değerlerini korunmalı ve kültürler arası anlayışa ve hoşgörüye katkıda bulunulmalı.
3. Yaşanabilir, uzun vadeli ekonomik operasyonlar sağlamak, istikrarlı istihdam ve gelir kazanma fırsatları ile topluma ev sahipliği yapacak sosyal hizmetler ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunmak da dahil olmak üzere, adil bir şekilde dağıtılan tüm paydaşlara sosyo-ekonomik faydalar sağlanmalı.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), sürdürülebilir turizmin sahip olması gereken 3 maddeden bahsetmiştir ve bu maddelerden faydalanılarak sürdürülebilir turizmin tanımını şu şekilde yapmıştır;

Sürdürülebilir turizm, mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin tamamını dikkate alan, ziyaretçilerin, sanayinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını ele alan turizmdir. Sürdürülebilir turizmin bu sayede çevre kaynaklarından en iyi şekilde faydalanılması, ev sahibi topluluklara saygı duyması ve uygun, uzun vadeli ekonomik faaliyetlerin sağlanması, tüm paydaşlar arasında adil bir şekilde dağıtılan faydalar sağlanması gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizmin öncelikli amacı, turizmin ortaya çıkardığı olumlu etkilerin devamının sağlanmasıyla beklenen faydalara ulaşabilmektir. Sürdürülebilir turizm yaşam

standartları ve kalitesi açısından sadece yerel halkın ihtiyaçları ve isteklerini karşılamayı değil, aynı zamanda turistlerin ve turizm endüstrisinin isteklerini de memnun etmeyi amaçlamaktadır. Sürdürülebilir gelişmenin amaçlarından bir diğeri de ekonomi ve büyüme politikalarının kalitesi ve yönetimini revize ederek büyümeyi devam ettirebilmektir. Üretim sürecinde kullanılan teknolojinin yeni ve çevre dostu teknolojiler olması; kaynakların en uygun kullanımı ve kirliliği minimuma indirecek ekonomik süreçlerin uygulanabilmesi bu açıdan oldukça önemli olup, sürdürülebilir gelişmeyle ekonomik büyüme arasındaki dengeyi kuracaktır (Vatansever, Batman ve Altaş,2017: 7).

Sürdürülebilir bir turizm ve ekoturizm ancak; çevresel ve ekolojik anlamda sürdürülebilir, ekonomik anlamda uygulanabilir ve sosyal anlamda ise kabul edilebilir özelliklere bağlı olarak çevreci bir yönetim ve planlamalarla gerçekleştirme olasılığına sahiptir (Kuter ve Ünal 2009: 3).

Sürdürülebilir turizmi daha anlaşılır kılmak için sürdürülebilir turizmin genel amaçları maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır(Eser, Dalgın ve Çeken 2010: 3).

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve korunmasını sağlamak
- Aşırı kullanımı ve atıkları azaltmak, böylece uzun dönemli çevresel tahribi önlemek
- Yerel toplumun yaşam kalitesini artırmak
- Nesiller arasında eşitlik ilkesini korumak
- Ekolojik sistemler ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesiyle çevre kalitesini korumak
- Toplumun sosyal ve kültürel bütünleşmesini sağlamak
- Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı koordinasyonu sağlamak
- Ziyaretçiler için yüksek kalitede bir deneyim sağlamak
- Turistleri ve turizmde çalışan personeli sürdürülebilir turizm konusunda bilinçlendirmek.

Sürdürülebilir turizm hareketlerinin gelişimine katkıda bulunacak dört önemli motivasyon bulunmaktadır (Garda ve Temizel 2016: 4).

- **Kaçış:** Kentsel yaşamın stresinden, aşırı çalışma yükünden ve tüketim toplumunun maddi kültüründen uzaklaşma güdüsüdür. Sürükleyici turizm etkinlikleri, doğaya yakınlık ve basit yaşam tarzı ile bu kaçış ihtiyacının giderilmesini sağlayabilecektir.
- **Kendini Gerçekleştirme:** Yüksek eğitim, uzmanlık gelişimi ve medya yayınları ile artan kendini geliştirme kavramının keşfi, ihtiyaçları çeşitlenmiş bir talep oluşturmuştur. Bu durum iki değişikliği beraberinde getirmektedir. Bunlar; insanların hedeflerini gözden geçirmesine neden olan iç gözlem ve kabiliyetlerine uygun en iyi şeyi yapma arzusudur. Böylece, yaşlı katılımcılar, turizm pazarının büyük bir bölümü haline gelmektedir.
- **Uyarılma ve coşku:** Tüketicilerin yenilik ve farklı deneyimlere olan arzusu doyumsuz görünmektedir. Zaman kısıtlılığının baskısı, yoğun ve coşkulu deneyimlerin talep edilmesine neden olmaktadır. Sıra dışı ve deneyimsel yapıya sahip bu etkinlikler, he-

yecan arama ihtiyacını gideren en geçerli çareler olarak görülmektedir. Etkinlik türleri ile ilgili gerekli bilgiler televizyon veya internet aracılığıyla elde edilmektedir.

- **Tüketicilerin sahip olmak istedikleri üstün nitelikler:** Günümüzde, bireylerin tercih ettikleri boş zaman etkinlikleri ve tatil tipleri, onların karakter yapısı ve değerlerini göstermektedir. Aktif katılımlı etkinlikler, bireylere cesaret, dayanıklılık, yiğitlik, diğerlerinden farklılık, bağımsızlık, beceri ve diğer etkili nitelikleri kazandırmaktadır.

4.Kültür Turizmi ve Sivas İli'nin Kültürel Değerleri

Kültür turizmini tanımlamadan önce kültür kavramı üzerinde durmak yerinde olacaktır. Kültür sözcüğünün kısaca tarihçesinden bahsetmek gerekirse, kelime, Latincedeki 'Cultura' ya da 'Colere' ediminden kaynaklanmaktadır. Klasik Latince'de bu edim, 'bakmak' ya da 'yetiştirmek' anlamına gelmektedir. Tarımsal anlamda ekip biçmek, sürmek ve ürün yetiştirmek şeklinde kullanılan 'Cultura'nın, ilk kez insan deneyimi ve onun yaşama tarzı olarak anlam kazanması, Almanya'da 1750 tarihinden sonra ortaya çıkan gelişmeler sonrasında rastlamaktadır. Kavram, önceleri (18. yüzyılın sonunda) insanın zihinsel kapasitesinin yarattığı bir değer olarak kullanılmaya bağlanmıştır. 1843'de GustavKlemp tarafından yazılan 'İnsanlığın Genel Kültür Tarihi' adlı kitapta 'Kültür' sözcüğüne, çok açık ve net bir şekilde, bir insan topluluğunun yetenek ve becerileri, sanatları ve gelenekleri olarak topyekün yaşama tarzı şeklinde anlam kazandırılmıştır (Uygur ve Baykan 2007: 3).

Miras ve kültür turizmi" terimi, turizm sektörünün, mirasa ve kültürel cazibe merkezlerine özel önem veren segmentini ifade eder. Bu turistik yerler çeşitlidir ve müzeler, arkeolojik alanlar, sergiler ve benzerlerini içerir. Gelişmiş bölgelerde, miras ve kültürel cazibe merkezleri arasında sanat müzeleri, oyunlar, orkestra ve diğer müzikal gösteriler sayılabilir.Turistler, ünlü bir müzeyi görmek veya özel bir müzikal performans duymak için belirli yerlere seyahat edebilir.Daha az gelişmiş bölgelerde, miras ve kültürel cazibe merkezleri geleneksel dini uygulamaları, el sanatları ve kültürel performansları içerebilir (Leslie ve Sigala 2005: 5).

Kültür turizmi sözcüğüne ilk kez 1980'li yılların başında Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Birliği'nin kültürel kimliğini ve kültürel mirasını ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalar sırasında ortaya atılmış olup araştırmalar halen devam etmektedir. Kültürel turizm uluslararası turizm pazarında yeni turistik ürün olarak çıkmaya başlamıştır. Bunun en önemli nedenleri arasında, güneş–deniz–kum pazarına yönelik tatil turizminin doyuma ulaşması, çevre ve ekolojik denge konusunda yapılan tartışmalar, doğal güzellikler ve kaynaklardan yoksun olmak ve bireylerin tarihi değerler hakkında bilinçlenmeye başlamış olması gelmektedir (Çulha 2008: 3).

Turizm araştırmalarında ve yayınlarında kültürel turizm bir turizm türü olarak adlandırılmakta, tarihsel–kültürel yerleri gezme olarak tanımlanmakta ve bu turizme konu olan yer adları sıralanarak araştırmalar tamamlanmaktadır. Herhangi bir yerdeki kültürel

turizmi anlatan çalışmalar az olduğu gibi metotları arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Oysa tüm dünyada ve ülkemizde kıyı turizmi ve buna ilişkin çalışmalar oldukça fazladır. Kültürel turizmin gelişimi geçmişe dayanmakla birlikte; gelişimi ve bununla ilgili çalışmalar oldukça yenidir. Kültürel turizme yeterince ilgi gsterilmemesindeki en önemli nedenlerden biri kültür kavramının tam anlaşılamaması, ziyaretlerin müze ve ren yerleri ile sınırlı tutulması, günübirlik olmasıdır. Diğer bir ifadeyle ülkemizde kültürel ekicilikler tur yaratan çekiciliklerin ötesine geçememektedir. Konaklama yaratmayan, destekleyici turistik çekicilik ve ürünlerle birleştirilemeyen, müze ve ren yeri ziyaretleri ile sınırlanan, yerlerde hem halkın hem de araştırmacıların ilgisi turizme ekilememektedir. Bir günde ne kadar yerli yabancı ziyaretleri olmakta, kültürel turizm müze ve ren yerleri ziyaretleri ile mi sınırlı kalmakta? Yerel kültür ürünleri ne kadar kullanılmakta? Kültürel turizm kapsamında yerel yönetimlerin ya da özel girişimcilerin katkıları ve yatırımların boyutu gibi soruları yanıtlamak kolay değildir. Bu nedenle kültürel turizme konu olan yerlerde gelişmenin boyutunu belirlemek son derece güçleşmektedir. Kültürel turizm özel bir ilgi sonucunda gündeme gelmekte, diğer turizm türlerine göre daha yavaş gelişmekte ve buna ilişkin çalışmalar da sınırlı kalmaktadır. Bu kapsamda kültür ve kültürel turizmin temel özelliklerini sıralamak, konunun anlaşılmasını yardımcı alacaktır (Emekli 2007: 5).

- Her ülkenin kültürel değerleri kendine özgüdür, avantaj ve dezavantaj gibi değerlendirme imknı vermez.
- Ülkelerin ortak miraslarını öğrenmede toplumlara fırsat sağlar.
- Maddi–manevi kültürel değerler turizm yoluyla maddi değer kazanır.
- Kültürel turizmin kendisi bir propaganda ve reklm aracıdır.
- Kültürel turizmin mevsimlik olma özelliği yoktur. Turizmin zamana–mekna yayılmasında etkili bir araçtır.
- Kültürel turizm iyi bir planlama, tanıtım ve organizasyonu gerektirir.
- Turistik rn çeşitlendirilmesinde dünya markası yaratmada en etkili rolü kültürel kaynaklar oynar. Diğer bir ifadeyle, talep yaratma, talep çeşitlendirme, turistik ürün yaratma, ürün çeşitlendirmede kültürel turizm ayrıcalıklı bir yere sahiptir.
- Kültürel turizm, turizmde arz–talep dengesinin sağlanmasında etkin bir güce sahiptir.

Kültürel turizm temel olarak korumaya olanak sağlar ancak iyi yönetilemediği takdirde kültür varlıklarının yıpranmasına, bozulmasına, değer kaybetmesine de yol açabilmektedir. Başka bir anlatımla, kültürel turizmde önemli olan bir diğer nokta da diğer turizm türlerinde olduğu gibi arz–talep arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Sözgelimi, kıyı turizminde kalabalıktan sıkılan, verilen hizmeti beğenmeyen turistin bir başka sahil beldesinden memnun kalması mümkündür. Fakat kültürel turizmde böyle bir seçenek yoktur, ziyaret edilen eserlerin çoğu dünyada tek ya da eşine az rastlanır özelliktedir.

Tablo 1: Sivas İli ve İlçelerinde Kültür Turizmi Açısından Çekicilikler

Akıncılar	Coşkunlar Konağı, Abana (Göllüce) Köyü Kilisesi.
Altınyayla	Kalecik Yamaç Yerleşkesi, Abdullah Danişment Köy (Konuk) Odası, Ali Ağa Köy Odası, Gazi İbicek Konuk Odası, Kurt Deresi Yerleşmesi, Deliilyas Kasaba Merkez Camii, Altınyayla Merkez Camii, Abdolvahap Efendi Konuk Odası, Yel değirmeni Tepesi Tümülüsleri, Kalecik Höyüğü.
Divriği	Ağılcık Köyü Camii ve Çeşmesi, Ağılcık Köyü Köyiçi Çeşmesi, Ağılcık Köyü Çeşmesi, Divriği Ulu Camii ve Daruşşifa, Turabali Mescidi, Tozkoparan (Tozkaldıran) Camii, Tavukçu Camii, Süleyman Ağa Camii, Çepni Camii, Saray Koca Paşa Camii, Kurtıl Camii, Karamahmut Camii, Bekir Çavuş Hamamı, İmamoğlu Hamamı, Bahremşah Hamamı, Eski Bedesten, Burmahan, Yukarı Kilise, Kayaburun (Odur) Köyü Kilisesi, Aşağı Kilise, Kösepaşa Köprüsü, Adatepe Köprüsü, Kıs (Pamukçu) Köprüsü, Handere Köprüsü, Şammas Pir Ziyareti, Sinaniye Hatun Türbesi, Şahinşah Kümbeti, Serasker Mezarı, Paşa Mezarlığı, Nurettin Salih (Kemenkeş) Türbesi, Naib Türbesi, Kadı İskender Türbesi, Yeniçubuk Höyüğü, Maltepe Höyüğü, Elmalidere Höyüğü, Dökmektepe Tümülüsü, Divriği Kalesi.
Gemerek	Derviş Ağa Hamamı, Çepni Surp Sarkis Ermeni Kilisesi, Yeniçubuk Köprüsü, Söğütözü Köprüsü, Merkez Camii, Çepni Kilisesi, Çepni Camii, Arslanbey Konağı, Gemerek Yeniköy Tümülüsü, Hacıyusuf Köyü Arkeolojik Sit Alanı, Ziyarettepe Tümülüsü, Yeniçubuk Höyüğü, Sivri-tepe Tümülüsü, Sarıkaya Nekropol Sahası, Sarıkale Kalesi, Pekmezin Deresi-Yerleşimi ve Kalesi, Kül Höyük, Karapınar Çiftlik Höyüğü, Sızır Şelalesi.
Gölova	Çoban Baba Türbesi, Dikmetaş Yerleşimi, Berber (Kolbaşı) Kalesi.
Gürün	Tepecik Köyü Taban Mozaiği, Talat Kırış Konağı, Şahin Moroğlu Evi, Süleyman Moroğlu Evi, Sadullah Kılıç Evi, Mustafa Şahin Evi, Kemal Kılıçkaya Evi, Hüsrev Bey Konağı, Halk Kütüphanesi Binası, Halise Saraçoğlu Evi, Gürün Kilisesi, Fuat Bey Konağı, Dikilitaş Kutsal Alanı, Pınarönü Mahallesi Kaya Yerleşimi, Yılan Höyük, Yazurdu Kalesi, Taşlı Höyük, Tekirahma Antik Yerleşimi, Mağara Höyük ve Kaya Yerleşimi, Kül Höyük, Kudret Kalesi, Kızılburun Köyü Kalesi, Uyuzpınar Gölü, Şuğul Vadisi, Gökpınar Gölü.
Hafik	Koçhisar Mektebi, Tuzhisar Köyü Kilisesi, Kenkürük Kaya Mezarı, Eski Hükümet Konağı, Topçuyeniköy Höyüğü, Pılr Höyüğü, Kemiktepe Höyüğü, Karapınar Höyüğü, Kaletepe (Kale ve Yamaç Yerleşmeleri), Gavurtepesi Yerleşimi, Köroğlu Tepeleri, Mağaraları ve Yerleşimi,
İmranlı	Uyanık (Babsu) Köyü Hüseyin Efendi Camii, Haydar Bey Konağı, Sıbyan Mektebi, Boğazören Eski Mezarlık, Boğazören Diyar Mezarlığı, Ziyarettepe Höyüğü, Köybaşı Kalesi, Koyunkaya Mezarlığı, Görünmez Kale, Çeliklepe Tümülüsleri,
Kangal	Çal Tümülüsü, Bektaş Köyü Camii, Bahçeliyurt Köyü Kilisesi, Samed (Samud) Baba Türbesi, Mancılık Köprüsü, Mancılık Kilisesi, Kaya Mezarı, Hüseyin Akkuş Evi, Halil Rifat Paşa Köprüsü, Yiğma Tepe Tümülüsü, Uyuzpınarı Kaya Konutu, Dikilitaş Kutsal Alanı, Aktepe Yerleşim Yeri ve Tümülüsü, Kale Tepe Höyüğü, Yukarı Höyük Köyü Höyüğü, Yeşilkale, Topkale-Uzunkale, Tilki Höyüğü, Kangal Balıklı Kaplıca, Kalkım Balıklı Çermik.

Koyulhisar	Gümüşlü Köyü Camii, Alemdar Camii, Yukarıkale Kalesi, Yeni Arslan I. II. III. Höyükler, Eğriçimen Höyüğü, Aşağı Kale (Kale-i Zir)
Merkez İlçe	Kaleyazısı Yerleşimi, Karahan Deresi Kaya Mezarları, Karahan Deresi Kutsal Alanı, Alma Deresi Yerleşim Yeri, Ova Höyüğü, Bingöl ve Tepeönü Köyleri Kuştepesi Yerleşimi, Ziyarettepe ve Yassitepe Yerleşmeleri, Ziyaret Suyu Yamaç Yerleşmesi, Yıldız Dağı Örenyeri, Yamacın Büyüktepe Höyüğü, Hatipoğlu Konuk Evi, Kırk Kızlar Türbesi, ÇaygörenTümülüsü 1-2 ve Yerleşimi, Karapınar Köyü Camii, Şeyh Rüstem ve Ailesine Ait Hazire Alanı, Sivas Kalesi Saat Kulesi, Hoca İmam Camii, Zincirli Minare Camii, Fertelli Camii Minaresi, Uzun Hacıoğlu Camii, Ulu Camii, Şems Cami Minaresi, Şeyh Çoban Çeşmesi, Şirinoğlu Hamamı, Soğuk Çermik Kiatabeli Havuz, Pirklinik (Çayboyu) Hamamı, Meydan Hamamı, Mehmet Ali Hamamı, Kurşunlu Hamam, Hamamcıoğlu Hamamı, Taşhan, Subaşı Hanı, Çorapçı Hanı, Bahram Paşa Hanı, Rum Kilisesi, Huykesen Kilisesi, Taş Köprü, Kesik Köprü, Eğri Köprü, Fadlum Köprüsü, Şifaiye Medresesi (Daruşifa), Gök Medrese, Çifte Minareli Medrese, Buruciye Medresesi, Kadı İskender Türbesi, Alibaba Tekkesi (Susamışlar Konağı), Ulu Camii Haziresi, Şeyh Erzurumi Türbesi, Şeyh Çoban Türbesi, Şemseddin-i Sivasî Türbesi, Süt Evliyası Türbesi, Paşa Pınarı.
Şarkışla	Çekem Yamaç Yerleşimi, Şemsi Efendi Konağı, Şarkışla Ulu Camii, Hacı Himmetli Camii, Kurdoğulları Konuk Evi, Hardal Köyü Camii, Alaman Köyü Kaya Mezarı, Sıyırmahtaşı Tepe Höyüğü, Şevket Tepesi Kalesi, Mengensofular Kalesi, Kömürkaya Höyüğü, Kayapınar Höyüğü.
Suşehri	Gökçekent Yamaç Yerleşimi, Suşehri Belediye Hamamı, Şerif Ağa Konağı, Çataloluk Köyü Kilisesi, Bal (Belkıs) Hatun Camii, Yarık Tepesi Höyüğü, Yeşilyayla-Boyalıca Nekropol Alanı, Eski Küçük Güzel Köyü Antik Yerleşimi, Aksu Köyü Köse Süleyman Ziyaret Tepesi.
Ulaş	Kazım Toprak Konuk Odası, Mihralibey Konağı, Uzunarkaç Yerleşmesi, Kuzgunkaya Yerleşimi ve Toprak Kaya Höyüğü, Kurtlukaya Höyüğü, Karaşar Kalesi, Kaletepe Yerleşimi ve Höyüğü, Hevük Kalesi, Boğazdere Köyü Kalesi ve Yerleşimi.
Yıldızeli	Şeyh Halil Türbesi, Seyyid İbrahim Türbesi, Tavşan Uçan Kale Yerleşimi, Tombul Tepe Tümülüsü, Tahta Köprü Tümülüsü, Doğanlı Tümülüsü, Yuva Tepesi Tümülüsleri 1-2, Şeyh Halil Tekke Köyü Höyüğü, Pulur Höyük, Mentеше Höyüğü, Meleketepe Kalesi.
Zara	Tuzlagözü Köyü Camii, Yayıközü Köyü Camii, Tödürge Gölü Eski Camii, Şeyh Merzuban Türbesi, Seyfullah Paşa Konağı, Sami Paşa Konağı, Nufların Konağı, Murat Paşa Konağı, Mehmet Şenol Konağı, Kaya Mağaraları, Ziyaret (Sivri) Tepe Yerleşimi, Tepecik Höyüğü, Lafçılar Ağıllı Höyüğü, Kümbet Höyüğü, Kültepe Höyüğü, Kuşlar Yurdu Kalesi, Kızıltepe Yerleşimi ve Tümülüsü, Kaya Mağaraları, Kaletepe Höyük, Kaya Mağaraları Arkeolojik Sit Alanı, Kale Tepe Kalesi.

Kaynak: <http://www.sivaskulturenvanteri.com>. (Erişim Tarihi: 04.10.2018)

4.1. Çifte Minareli Medrese

Taç kapının hemen üzerinde üç yönden akan yazıttan medresenin, İlhanlı veziri Sahip Şemseddin Mehmet Cüveyni tarafından 1271/72 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Yapının günümüze ulaşan tek özgün yanı, Anadolu'nun en yüksek taç kapısına sahip görkemli ön cephesidir. Taç kapı üzerinde yükselen iki minare ise adeta Sivas'ın sembolü olmuştur. Anadolu'da yapılmış en abidevi medreselerden biri olup, Dârü'l-hadis adıyla da bilinir. İki katlı, dört eyvanlı bir yapıdır. Taçkapının üzerindeki tuğla minareler çini bezemelidir. Bitkisel ve geometrik motiflerle süslü taşkapı ile yanlarındaki mukarnaslı nişler yapıya hareketli bir görüntü kazandırmıştır.

4.2. Şifaiye Medresesi ve Darüşşifası

Bu yapı, Selçuklu Devrinde hastaların tedavi edildiği ve aynı zamanda tıp tahsilinin de yapıldığı en önemli medreselerden biridir. Günümüze ulaşabilen bölümü, Anadolu'nun en büyük şifahanesidir. 1217/18 yıllarında 1.İzzeddin Keykavus tarafından yaptırılmıştır. Görkemli taç kapıdan, dört eyvanlı, revaklı avluya girilir. Taç kapıda güneş ve ay sembolleri, ana eyvanda ise kadın ve erkek başı biçiminde rölyefler yer alır. 1220'de 1. İzzettin Keykâvus'un buraya gömülmesiyle birlikte güney eyvanı türbeye dönüştürülmüştür.

4.3. Gök Medrese

Sivas il merkezinde bulunan Selçuklu veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından 1271 yılında yaptırılmış bir eserdir. Taç kapı üzerinde yükselen tuğla örgülü iki minaresindeki mavi çinilerden dolayı Gök Medrese adını almıştır. Plastik sanatların şaheserlerinden olan taç kapıda mermer malzeme kullanılmış olup, taç kapısının üst iki köşesinde iç içe girmiş hayvan motifleri vardır. Medreseye girişte sağda mescit, solda ise Dar-ül Hadis bölümü mevcuttur.

4.4. Buruciye Medresesi

Buruciye Medresesi, sağlam kalmış muhteşem taç kapısıyla Sivas'ın ve Anadolu'nun en ünlü yapıları arasındadır. 1271 yılında Selçuklu Sıltanı III. GıyaseddinKeyhüsrev döneminde yapılan medrese Hamedan (İran) yakınlarındaki Burucerd'den gelme Muzaffer Burucerdî; fizik, kimya, astronomi öğretimi amacıyla yapmıştır. Mimari belli olmayan yapı, Anadolu'da simetrisi en düzgün medrese planına sahiptir. Açık avlulu medrese, kesme taştan örülmüştür. Dört eyvanlı ve iki katlıdır. Buruciye Medresesi, dışa taşkın taç kapısının yanlarındaki mukarnaslı iki penceresi ve köşelerdeki yivli kuleleriyle, uyumlu öğelerden oluşan çok düzenli bir görünüm taşımaktadır.

4.5. Sivas Atatürk Kongre ve Etnografya Müzesi

Mülki İdadi olarak 1892 yılında hizmete giren ve 1911 yılında Vilayet-i Sultani olan bu bina milli tarihimizde müstesna bir yere sahiptir. Mustafa Kemal Atatürk'ün daveti ve düzenlemesiyle yapılan ve ilk milli kongre olma özelliğine sahip Sivas Kongresi 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde burada toplanmıştır. Diğer taraftan 2 Eylül -18 Aralık 1919 tarihleri arasında (108 gün) fiilen ülkenin başkenti olarak İstiklâl Harbi'nin idare edildiği ilk milli mü-

cadele karargâhı olma özelliğine sahiptir. 1924 yılında "Sivas Lisesi" hizmet binası olmuş ve 1981 yılına kadar lise olarak kullanılmıştır. 1983 yılında müze olarak son şeklini almıştır. Üç katlı binanın birinci katında etnografik eserler teşhir edilirken ikinci katında ise Atatürk – Sivas Kongresi ve Milli Mücadele ile ilgili bilgi ve belgelerin teşhiri yapılmaktadır.

4.6. Eğri Köprü

Eski dönemlerde Bağdat (İpek) Yolu' nun üzerindeki Eğri Köprü, yakın zamana kadar Sivas–Malatya yolu ve Güneydoğu Anadolu' nun ulaşımını sağlamıştır. Selçuklu yapısı olan köprü 173 m uzunluğundadır. Biri 12, öteki 6 olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Köprü batı yönünde düz bir şekilde devam ederken orta kısımlarda güneye doğru eğik olarak kesme taştan inşa edilmiştir.

4.7. İnönü Konağı

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kadronun öndegelen şahsiyetlerinden biri ve 2. Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü'nün 1891–1897 yılları arasında ortaöğrenim gördüğü dönemde yaşadığı konak Sivas Belediyesi tarafından 1945 yılında satın alınıp müzeye dönüştürülmüş ve uzun yıllar müze olarak kullanıldıktan sonra Sivas İl Özel İdaresine devredilmiştir. 2000 yılında restore edilen konak halen müze ev ve Sivas mutfağından bazı lezzetlerin sunulduğu ve Sivas türkülerinin dinlendiği bir mekân olarak hizmet vermektedir.

4.8. Kurşunlu Hamamı

Beden duvarlarında bulunan demir bağlantılara kurşun dökülerek inşa edildiği için Kurşunlu Hamam adı verilen yapı, 1576 yılında Behram Paşa tarafından kesme taştan çifte hamam olarak yaptırılmıştır. Osmanlı Devri klasik hamamlarının özelliklerini taşıyan hamamda kadınlar ve erkekler için ayrı bölümler vardır.

4.9. Meydan Hamamı

Sivas il merkezinde, Meydan Camisi'nin karşısında bulunan bu hamam 1564 yılında yaptırılmıştır. Klasik Osmanlı hamam mimarisinden bir örnek olup, soğukluk, ılıklik ve sıcaklıktan meydana gelmiştir. Kesme taştan yapılmış olan hamam dikdörtgene yakın bir olan düzeninde olup, üzeri kubbe ile örtülüdür. Sıcaklık bölümü dört eyvanlı olup, eyvanların içlerine kurnalar yerleştirilmiş, ortasına da sekizgen bir göbek taşı oturtulmuştur. 1980'li yıllarda harap durumda olan hamam daha sonra onarılmıştır. Bu onarım sırasında hamama dinlenme ve okuma salonları eklenmiştir. Hamam, Hürriyet Gazetesi tarafından 2003 yılı başlarında Türkiye'deki en iyi 10 hamam arasında yer almıştır.

4.10. Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası

Divriği Ulu Camii, Mengücek oğullarından hükümdar Süleyman Şah oğlu Ahmed Şah tarafından 1228 yılında yaptırılmıştır. Mimarı Ahlatlı Hürrem Şah'tır. Cami kuzey–güney

doğrultuda dikdörtgen planlı olup, tonozlu ve kubbeli 25 değişik bölümden meydana getirilmiştir. 1280 m² lik bir alana oturan camiye, kuzey, doğu ve batı yönünde yer alan taş süslemeleriyle hayret uyandıran üç güzel kapıdan girilmektedir. Darüşşifa ise, Behram Şah'ın kızı Melike Turan Melek tarafından 1228 yılında yaptırılmıştır. Bu eşsiz anıt 768 m² genişliğinde bir alana oturmaktadır. 18. yüzyılda medrese haline getirildiği için "Şifaiye Medresesi" de denilmektedir. Kullanılan motiflerin simetrik olarak yerleştirilmesine rağmen, süslemelerinin farklı oluşu yapıya duyulan hayranlığın en önemli nedenlerindedir.

5. Bir Sürdürülebilir Turizm Türü Olarak Kültür Turizmi: Sivas İli Örneği

Bir turizm destinasyonunun başarısı ve rekabetçiliği o destinasyonların ziyaretçilerine sunduğu turistik öğelerin gücüne ve çeşitliliğine bağlıdır. Bu bağlamda, Sivas ili ve çevresi, sahip olduğu turistik arz kaynaklarıyla kültür turizmi bağlamında önemli bir potansiyele sahiptir. Festival, folklor, tiyatro, sergi gibi sanatsal etkinliklerin olması, geçmiş ve yaşayan uygarlıklar ile kültürel değerleri tanımak, tarihi yerleri ve toplumun yaşam tarzlarını görmek amacıyla gerçekleştirilen turizm faaliyeti olan kültür turizmi; bir bölgenin somut ve soyut kültürel değerlerinin tamamından oluşur. Bu değerler bazen bölgede yaşayan insanların hayat tarzları, bazen de bölgede bulunan tarihi mekânlar ve objeler bazen de sanat eserlerinin sergilendiği müzelerdir.

Tablo 2. Sivas İli SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER

- Şehirde bulunan Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri eserlerinin varlığı,
- Tarihin farklı dönemlerine ait arkeolojik eserlerin ve sit alanların zenginliği,
- Coğrafi ve iklim yapısı,
- Sivas dışında yaşayan Sivaslıların sayıca fazla olması,
- Kültürel varlıkların çeşitliliği (Yöresel yemekler vb.)
- Genç ve dinamik nüfusun fazlalığı,
- Şehir mimarisinin ve mimari yapıların gün geçtikçe iyileşmesi,
- Doğa sporlarına ve yayla turizmine elverişli alanların bulunması,
- Dört mevsim turizmin yapılabileceği alanlara sahip olması,
- Şehrin konumu (diğer illere olan yakınlık),
- Ulucami, Kangal köpeği, Sivas gümüşü gibi marka değerlere sahip olması,
- Tarihi bir kent meydanına sahip olması,
- Cumhuriyet Tarihi'nde önemli bir yere sahip olan ve ilin kimliğine önemli bir katkısı olan Sivas Kongresi'nin burada yapılmış olması,
- Kızılırmak Nehri'nin şehir merkezinden geçiyor olması,
- Sıcak ve Soğuk Çermiklerin Varlığı (Balıklı)

ZAYIF YÖNLER

- Gezilecek, eğlenilecek, konaklayacak tesislerin az olması,
- Turizm sektörüne olan ilgi azlığı,
- Belirli bir saatten sonra merkezde nüfusun azalması,
- Yeterli sayıda yöresel yemek sunumu yapan tesisin bulunmaması ve buna bağlı ola-

- rakabetin sağlanamaması,
- İlde rehber sayısının yetersizliği,
- İlin tanıtımının yeterli derecede yapılamaması,
- Turizm ürünlerini ve mekânlarını pazarlamadaki sorunlar,
- Uzun ve çok soğuk geçen iklim şartları,
- Ekonomik nedenlerden dolayı dünya turizm fuarlarına yeterince katılımın olmaması,
- Bilgi teknolojilerinden yeteri kadar faydalanılamaması,
- Gastronomi turizmin yeteri kadar tanıtılamaması,
- El sanatlarına gerekli önemin verilememesi,
- Geniş yüzölçümü nedeniyle hizmet sektöründe güçlüklerin yaşanması.

FIRSATLAR

- Yıldız Dağında yer alan doğa turizmi tesislerine olan ilgilin giderek artması,
- Ankara–Sivas Yüksek Hızlı Tren (YHT) projesinin bitirilmesiyle batı bölgeleriyle etkileşimin artacak olması,
- Havaalanına sahip olması,
- İlde 25'e yakın acentanın bulunması,
- Sayıları son zamanlarda artış gösteren yeme–içme mekânları

FIRSATLAR

- Turizm mezunlarının başka alanlara yönelmesi,
- İlde uzun süren veya hiç yapılamayan restorasyon çalışmaları,
- Kalkınmada 5.Bölgeye düşmesi
- Komşu illerle rekabet imkânının az olması,
- Siyasi konjonktür,
- İldeki yeme içme mekânlarındaki sunum kalitesi,
- Mevcut otellerde ağırlıklı olarak iş amaçlı konaklama yapılması,
- Tur sayılarının azalması,
- Eğitimli personelin başka alanlara kayması,
- El sanatlarının giderek azalması,
- Üniversitelerin ilgili bölüm öğrencilerinin sektöre olan ilgisizliği,
- Turizm sektörüne olan ilginin giderek azalması,
- İşletmelerin yüksek maliyetleri nedeniyle tur sayılarının azalması,
- Son yıllarda yaşanan terör olaylarının bölgeyi olumsuz yönde etkilemesi,
- Yöreye özgü olan çermik balıklarının yurtdışına ve şehir dışına çıkarılması,
- İldeki kimi kalitesiz işletmelerin şehir için kötü bir imaj oluşturması,
- Otel fiyatlarındaki yükseklik nedeniyle turların müşterilerini başka şehirlerdeki otellere yönlendirmesi.

Kaynak: Sivas İli Turizm Master Planı 2016: 61–62.

SONUÇ

Sivas sahip olduğu kültürel değerler, doğal kaynaklar ve tarihi geçmişiyle önemli turizm destinasyonları arasında aday bir şehirdir. Kültürel değerler geçmiş ve bugün arasındaki kültürel miraslardır. Merkez ilçede ve diğer ilçelerde bulunan Anadolu Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet dönemine ait eserler kültürlerarası bağın önemli örneklerindedir. Bu değerlerin korunması, tahribatının önlenmesi ve gelecek

nesillere ulaşabilmesi kültür turizminin sürdürülebilirliğiyle yakından ilişkilidir. Kültür turizminin sürdürülebilirliği özellikle, yerel halkın turizm bilincinin ve farkındalığının artırılması, kültür turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerlerdeki işletmelerin davranışları ve yerel yönetimlerin özverili çalışmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu durumlar dikkate alındığında kültürel tahribatın artması veya kültürel eserlerin atıl durumda ve bakımsız kalması önlenmiş olacaktır.

Sivas İli SWOT analizinde belirlenmiş olan güçlü yönlerin ve fırsatların değerlendirilmesine, zayıf yönlerin ve tehditlerin gözden geçirilip eksiklerin giderilmesine çalışmak, Sivas'ın kültür turizminden elde edebileceği gelirin artmasına ve kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğine öncülük edecektir.

KAYNAKÇA

- Beyhan, Ş. G., Ünügür, S. M. (2005) “*Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli*”, İ.T.Ü. Dergisi, 79–87.
- Çulha, O. (2008) “*Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması*”, Journal of Yasar University, 1827–1852.
- Emekli, G. (2006) “*Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm*”, Ege Coğrafya Dergisi, 15, 1–9.
- Eser, S., Dalgın, T., Çeken, H. (2010) “*Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği*”, Ege Coğrafya Dergisi, 1–8.
- Garda, B., Temizel, M. (2016) “*Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 83–103.
- Kuter, N., Ünal, H. E. (2009) “*Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri*”, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 146–156.
- Leslie, D., Sigala, M. (2005) “*International Cultural Tourism: management, implications and cases*”, Great Britain.
- M.Harris, J. (2000) “*Basic Principles of Sustainable Development, Global Development and Environment Institute*”, Tufts University, 1–24.
- Middleton, V. T. C., Hawkins, R. (1998) “*Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*”, Great Britain.
- Munasinghe, M. (2004) “*Sustainomics: A Transdisciplinary Framework for Making Development More Sustainable*”, Munasinghe Institute for Development (MIND), 1–18.
- T.C. Sivas Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2016) “*Sivas İl Turizm Master Planı*”, 61–62.
- UNEP., UNWTO. (2005) “*Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers*”, 222.
- United Nations (1972). “*Report of United Nations Conference on the Human Environment*”, 1–33.
- United Nations (1987) “*Report of the World Commission on Environment and Development Our Common Future*”, 15.
- United Nations (1992) “*Conference on Environment & Development Agenda 21*”, 3.
- United Nations (2000) “*United Nations Millennium Declaration*”, 1.

- United Nations (2002) “*Johannesburg Declaration on Sustainable Development*”, 2–3.
- United Nations (2012) “*Rio+20 United Nations Conference on Sustainable Development*”, 2–5.
- United Nations (2015) “*Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*”, 3–14.
- Uygur, S. M., Baykan, E. (2007) “*Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri*”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1– 20.
- Vatansever, M., Batman, O., Altaş, A. (2017) “*Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*”, Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 194–217.
- Weaver, D. (2005) “*Sustainable Tourism*”, Great Britain.
- Yavuz, E., Zığındere, Y. Ö. (2000) “*Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi*”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 322–336.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.sivaskulturenvanteri.com>, Erişim: 04.10.2018

<http://www.sivas.gov.tr>, Erişim: 04.10.2018

